

ΤΟΥ

ΚΩΣΙΑ ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

• ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ: «Ο Μαρξ και η Αρχαία Ελλάδα». Εκδ. «Στιγμή». Σελ. 65.

Διδάκτωρ Φιλοσοφίας της Χαϊδελδέργης, ο συγγραφέας μας είναι εδώ γνωστός από τις εκτενείς εισαγωγές και σημειώσεις στις ελληνικές εκδόσεις των «Έργων» του Μακκιαβέλλι (Κάλβος, 1971-72) και της διατριβής του Μαρξ «Διαφορά της δημοκρατίας και επικουρείας φυσικής φιλοσοφίας» (Γνώση 1983). Ακόμα

από το βιβλίο του «Η κριτική της Μεταφυσικής στη νεότερη σκέψη (Από τον όψιμο Μεσαίωνα ως το τέλος του Διαφωτισμού)» (Αθήνα, εκδ. «Γνώση», 1983).

Ο ανά χειράς «Μαρξ και η Αρχαία Ελλάδα» δόθηκε αρχικά σαν ομιλία, πέρσι το Φλεβάρη. Τυπώνεται τώρα, με παραπομπές και σημειώσεις. Είναι μια πρωτότυπη και ευρηματική μελέτη, της οποίας το περίγραμμα ορίζει σαφέστατα ο συγγραφέας στην «ερμηνευτική θέση» του:

«Η πνευματική σχέση του Μαρξ με την αρχαία Ελλάδα μπορεί να ενταχθεί σ' ένα τριμερές σχήμα, που θα περιλάμβανε μια πλευρά προσανατολισμένη φιλοσοφικά - αισθητικά και σχεδόν ανεπιφύλακτα καταφατική, μια άλλη πλευρά προσανατολισμένη ιστορικά - κοινωνιολογικά, όπου το αρχαιοελληνικό φαινόμενο βλέπεται κριτικά και σχετικοποιείται, και τέλος μια τρίτη πλευρά, όπου η καταφατική και η κριτική - σχετικιστική θεώρηση συμφιλιώνονται στο πλαίσιο μιας ορισμένης φιλοσοφίας της Ιστορίας».

Η σχέση, μ' άλλα λόγια, του Μαρξ με την αρχαία Ελλάδα είναι κι αυτή... διαλεκτική. Ξεκινάει ως νεαρός εγγελιανός, πλήρης συμπαιθιών για το «κλασικό ιδεώδες» σταματάει, σαν... «μαρξιστής» πια, και μ' ανοιχτά μάτια «βλέπει την αρχαία Ελλάδα και τους πνευματικούς της εκπροσώπους μέσα στις ιστορικές τους εξαρτήσεις και μέσα στα ιστορικά τους όρια». Τελικά βοηθούσης και της πάντοτε λανθάνουσας αρχικής συμπάθειας, γίνεται η σύνθεση και κατάφαση και κριτική θεώρηση, συνυπάρχουν ισόρροπα στον ώριμο Μαρξ των Grundrisse και του «Κεφαλαίου».

Σε δύο «παρεκβάσεις» ο κ. Κονδύλης ερευνά την «Επίδραση της κλασικής παιδείας του Μαρξ στο συγγραφικό του ύφος» και τη «χρήση αρχαίων συγγραφέων ως πηγών κοινωνικής ιστορίας» (στις μελέτες του Μ.).

Είναι μια υποδειγματική εργασία, γραμμένη σε σπάνιας ακρίβειας - κι ωστόσο γλαφυρά - ελληνικά.